

Mua bán dữ liệu cá nhân – làm sao để hạn chế tiêu cực nhưng không hạn chế phát triển kinh tế của thời kỳ 4.0

Hưng Quang - Mai Phương

Trong nhiều năm trở lại đây, tình trạng thu thập và mua bán thông tin cá nhân hay vô ý hoặc cố ý phát tán thông tin cá nhân là một vấn đề được thảo luận và bàn cãi nhiều trên các diễn đàn chính thức và diễn đàn của mạng xã hội. Xuất phát từ thực tiễn nhiều tổ chức, cá nhân thực hiện hoặc có liên quan đến hoạt động mua bán, sử dụng trái phép thông tin cá nhân (dưới hình thức dữ liệu cá nhân) trên không gian mạng¹, đã có ý kiến cho rằng cần siết chặt quy định về việc chia sẻ dữ liệu. Bên cạnh đó, cũng có những đề xuất táo bạo từ cơ quan nhà nước về việc cho phép "được thu phí dịch vụ đối với việc cung cấp, chia sẻ các dữ liệu dân cư"². Trong Bản tin pháp luật số này, NHQuang sẽ phân tích một số khía cạnh của về thu thập, khai thác và sử dụng dữ liệu cá nhân tại Việt Nam, từ đó đưa ra một số khuyến nghị nhằm phát triển hoạt động này trong thời kỳ 4.0.

Khung pháp luật về thông tin cá nhân tại Việt Nam

Khung pháp luật về bảo vệ thông tin cá nhân

Khái niệm "thông tin cá nhân" được quy định tại Luật An toàn thông tin mạng 2015, có nghĩa là "thông tin gắn với việc xác định danh tính của một người cụ thể"³. Ngoài ra, tại một số văn bản cấp luật khác, "thông tin cá nhân" đã được ghi nhận với nhiều dạng như "bí mật cá nhân", "bí mật gia đình", "thông tin về đời sống riêng tư", "bí mật thư tín, điện thoại, điện tín và các hình thức trao đổi thông tin riêng tư khác". Bên cạnh đó, kết hợp giữa định nghĩa về "dữ liệu"⁴ và "thông tin cá nhân", có thể hiểu "dữ liệu cá nhân" là thông tin gắn với việc xác định danh tính của một người cụ thể dưới dạng ký hiệu, chữ viết, chữ số, hình ảnh, âm thanh hoặc dạng tương tự. Theo đó, những thông tin này là bất khả xâm phạm và được pháp luật bảo vệ.⁵ Khi bị xâm phạm thông tin, cá nhân có thể thực hiện thủ

---

¹ Bộ Công an, Báo cáo thực trạng công tác bảo vệ dữ liệu cá nhân, 2019. Xem thêm tại: <http://bocongan.gov.vn/vanban/Pages/van-ban-moi.aspx?ItemID=418>

² Trọng Phú, *Chủ tịch Hà Nội nói về đề xuất chia sẻ dữ liệu dân cư*, 03/07/2018, Báo điện tử Pháp luật Thành phố Hồ Chí Minh. Xem thêm tại: <https://plo.vn/phap-luat/chu-tich-ha-noi-noi-ve-de-xuat chia-se-du-lieu-dan-cu-779753.html>

³ Luật An toàn thông tin mạng 2015, Điều 3, khoản 15

⁴ Luật Giao dịch điện tử 2005, Điều 4, khoản 5

⁵ Hiến pháp 2013, Điều 21; Bộ luật dân sự 2015, Điều 38; Văn bản hợp nhất 01/VBHN-VPQH năm 2017 hợp nhất Bộ luật Hình sự, Điều 159, Điều 288; Điều 290, Điều 291; Luật An ninh mạng 2018, Điều 17, khoản 1; Luật An toàn thông tin mạng 2015, Điều 4, khoản 2

tục khiếu nại, tố cáo hoặc thủ tục tố tụng để bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của mình⁶. Như vậy, có thể thấy rằng hệ thống pháp luật Việt Nam đã có khung pháp lý tương đối đầy đủ về cơ chế tự bảo vệ thông tin cá nhân.

Khung pháp luật cho phép thu thập, chia sẻ thông tin cá nhân

Về nguyên tắc, việc thu thập thông tin cá nhân chỉ được tiến hành trên cơ sở có sự đồng ý của chủ thể thông tin⁷. Trên thực tế, khi cá nhân cung cấp thông tin trong một số hoạt động phổ biến như điền mẫu đơn làm thẻ tích điểm, tham gia khảo sát, tạo tài khoản mạng xã hội, email..., về bản chất họ đã đồng ý cung cấp thông tin cá nhân của mình cho các tổ chức xử lý thông tin. Việc thu thập thông tin trong những trường hợp trên thường phục vụ cho công tác quản lý thông tin khách hàng, phân tích nhu cầu sử dụng của khách hàng...

Cũng cần lưu ý rằng, chủ thể xử lý thông tin chỉ có thể cung cấp, chia sẻ, phát tán thông tin cá nhân đã thu thập, tiếp cận, kiểm soát cho bên thứ ba trong trường hợp (i) có sự đồng ý của chủ thể thông tin cá nhân đó, hoặc (ii) theo yêu cầu của cơ quan nhà nước có thẩm quyền⁸. Pháp luật về giao dịch điện tử cũng nghiêm cấm hành vi sử dụng, cung cấp hoặc tiết lộ thông tin về bí mật đời tư hoặc thông tin của cơ quan, tổ chức, cá nhân khác chủ thể tiếp cận hoặc kiểm soát được trong giao dịch điện tử nếu không được sự đồng ý của chủ thể thông tin⁹. Như vậy, sự chấp thuận của chủ thể thông tin chính là một cơ sở cho các giao dịch trao đổi thông tin cá nhân. Ngoài ra, việc cung cấp thông tin theo yêu cầu của cơ quan nhà nước có thẩm quyền thường xảy ra trong một số trường hợp nhất định, tiêu biểu là để phục vụ mục đích bảo đảm quốc phòng, an ninh quốc gia, trật tự, an toàn xã hội¹⁰.

Trên cơ sở làm rõ một số vấn đề trong việc thu thập, xử lý thông tin cũng như góp phần tăng cường bảo vệ thông tin cá nhân, chống mua bán, chia sẻ thông tin cá nhân bất hợp pháp, vào ngày 29/9/2020, Thủ tướng Chính phủ đã thông qua đề nghị xây dựng Nghị định bảo vệ dữ liệu cá nhân và giao cho Bộ Công an nghiên cứu, xây dựng Nghị định bảo vệ dữ liệu cá nhân¹¹, trình Chính phủ trong quý I/2021¹². Cần lưu ý rằng, việc bảo vệ dữ liệu cá

---

⁶ Xem thủ tục tại các văn bản luật: Bộ luật Tố tụng dân sự 2015, Luật Tố tụng hành chính 2015, Luật Khiếu nại 2011, Luật Tố cáo 2018

⁷ Luật An toàn thông tin mạng 2015, Điều 17, khoản 1

⁸ Luật An toàn thông tin mạng 2015, Điều 17, khoản 1, điểm c

⁹ Luật Giao dịch điện tử 2005, Điều 46, khoản 2

¹⁰ Ví dụ: cơ quan chuyên trách bảo vệ an ninh quốc gia có quyền yêu cầu cơ quan, tổ chức, cá nhân cung cấp thông tin, tài liệu, đồ vật khi có căn cứ xác định liên quan đến hoạt động xâm phạm an ninh quốc gia (theo Luật An ninh Quốc gia 2004, Điều 24, khoản 1, điểm b), hoặc công an nhân dân có quyền yêu cầu cơ quan, tổ chức, cá nhân cung cấp thông tin, tài liệu, đồ vật khi có căn cứ xác định liên quan đến hoạt động xâm phạm an ninh quốc gia, trật tự, an toàn xã hội (theo Luật Công an nhân dân 2018, Điều 16, khoản 16)

¹¹ Theo Nghị quyết 138/NQ-CP ngày 29/09/2020 của Chính phủ về việc về việc thông qua đề nghị xây dựng Nghị định bảo vệ dữ liệu cá nhân

¹² Vũ Phương Nhi, *Chính phủ thông qua đề nghị xây dựng Nghị định bảo vệ dữ liệu cá nhân*, Báo điện tử Chính phủ, 30/09/2020. Xem thêm tại: <http://baochinhphu.vn/Phap-luat/Chinh-phu-thong-qua-de-nghi-xay-dung-Nghi-dinh-bao-ve-du-lieu-ca-nhan/409106.vgp>

nhân không chỉ có thể được giải quyết bằng một văn bản quy phạm pháp luật mà yêu cầu hệ thống quy phạm pháp luật toàn diện cũng như là các hành động cụ thể và quyết liệt từ các cơ quan nhà nước có thẩm quyền.

Một số đề xuất, kiến nghị

Xác định nội hàm khái niệm “thông tin cá nhân”, “dữ liệu cá nhân”

Hiện tại chưa có văn bản nào xác định phạm vi của khái niệm “thông tin cá nhân” hay “bí mật cá nhân”, “bí mật gia đình”, “thông tin về đời sống riêng tư”, “thông tin về bí mật đời tư”, “thông tin riêng”. Việc không có một quy định cụ thể về phạm vi của những khái niệm này đã gây khó khăn cho công tác bảo vệ cũng như khai thác thông tin cá nhân, trong đó có dữ liệu cá nhân. Thực tế đã ghi nhận nhiều vụ việc phát tán, sử dụng thông tin cá nhân mà không có sự chấp thuận của chủ thể thông tin, gây nhiều hệ lụy cho xã hội. Mặt khác, cũng có những trường hợp thu thập thông tin cá nhân phục vụ lợi ích xã hội có hiệu quả mà không làm lộ “bí mật cá nhân”, “bí mật gia đình”, “thông tin về đời sống riêng tư” như việc thu thập thông tin của ứng dụng Bluezone¹³. Do đó, cần xây dựng nội hàm cho khái niệm “thông tin cá nhân”, “dữ liệu cá nhân” để đẩy mạnh công tác bảo vệ thông tin, dữ liệu cá nhân, từ đó thực hiện những mục tiêu phát triển về kinh tế và xã hội.

Xây dựng các tiêu chí về dữ liệu cá nhân

Cùng với việc xác định nội hàm dữ liệu cá nhân, các tiêu chí dữ liệu cá nhân cần được xây dựng để hỗ trợ việc bảo vệ cũng như khai thác, sử dụng thông tin cá nhân được hiệu quả hơn. Theo đó, dữ liệu cá nhân có thể được phân loại sau:

- Nhóm dữ liệu cá nhân trực tiếp liên quan đến “bí mật cá nhân”, “bí mật gia đình”, “thông tin về đời sống riêng tư” chưa qua xử lý. Nhóm này sẽ không được phép thu thập, chia sẻ, sử dụng nếu chủ thể thông tin không cho phép trừ trường hợp theo yêu cầu của cơ quan nhà nước có thẩm quyền theo quy định của pháp luật;
- Nhóm dữ liệu cá nhân có liên quan gián tiếp đến “bí mật cá nhân”, “bí mật gia đình”, “thông tin về đời sống riêng tư” mà các tổ chức, cá nhân khác có thể được thu thập, chia sẻ, sử dụng có điều kiện; và
- Nhóm dữ liệu cá nhân cho phép được chia sẻ, công bố, phổ biến sau khi đã được phân tích, xử lý bằng nhiều hình thức, cấp độ để không còn có thể truy xuất được “bí mật cá nhân”, “bí mật gia đình”, “thông tin về đời sống riêng tư” của bất kỳ một chủ thể thông tin nào.

---

¹³ Bluezone là một ứng dụng cảnh báo nếu người sử dụng đã tiếp xúc người nhiễm COVID-19. Ứng dụng này ẩn danh của người sử dụng với người khác, không thu thập vị trí người dùng và cam kết bảo mật dữ liệu. Xem thêm tại: <https://bluezone.gov.vn/>

Củng cố cơ chế bảo vệ dữ liệu cá nhân

Trên thực tế, thủ tục giải quyết khiếu nại, tố cáo hay tố tụng liên quan đến xâm phạm trên môi trường mạng, điện tử nói riêng vẫn còn khá thách thức đối với cả chủ thể thông tin bị xâm phạm cũng như đối với cơ quan nhà nước từ khâu giải quyết vụ việc cho đến khâu thi hành quyết định hành chính hay bản án. Thực tiễn này đòi hỏi cơ quan có thẩm quyền ban hành hướng dẫn hoặc án lệ đối với việc bồi thường thiệt hại thực tế cho chủ thể thông tin bị xâm phạm bên cạnh xử phạt đối với hành vi xâm phạm. Ngoài ra, các cơ quan công an, cơ quan thanh tra về thông tin truyền thông, văn hoá cũng cần tích cực hơn nữa trong việc giám sát, thanh tra và điều tra để phát hiện các hành vi mua bán, sử dụng trái phép thông tin cá nhân, trong đó có dữ liệu cá nhân.

Xây dựng cơ chế chia sẻ dữ liệu cá nhân

Pháp luật cần quy định thống nhất về thủ tục, điều kiện để các cơ quan, tổ chức và cá nhân có thể tiếp cận, sử dụng, chia sẻ dữ liệu cá nhân của các đối tượng khác mà không bị xâm phạm vào các quy định về bảo vệ thông tin cá nhân, dữ liệu cá nhân. Việc thống nhất quy trình, thủ tục, điều kiện này vừa hỗ trợ việc quản lý thông tin cá nhân được tốt hơn vừa tạo điều kiện thuận lợi cho việc tiếp cận, sử dụng, chia sẻ dữ liệu cá nhân theo đúng nhu cầu của quản lý nhà nước, phát triển kinh tế, bảo vệ sức khoẻ và môi trường. Có thể thấy, những ứng dụng về phòng ngừa bệnh tật, như Bluezone hay ứng dụng về cảnh báo mật độ giao thông, đo lường ô nhiễm không khí... trong giai đoạn hiện nay đã phát huy những tác dụng cụ thể cho xã hội và công tác quản trị công mà không xâm phạm tới quyền được bảo vệ “bí mật cá nhân”, “bí mật gia đình”, “thông tin về đời sống riêng tư”.

Tóm lại, hệ thống pháp luật Việt Nam cần phải ban hành những quy định, hướng dẫn hay xây dựng án lệ để giải quyết những vấn đề được phân tích ở trên để có thể bảo vệ được thông tin cá nhân nói chung và dữ liệu cá nhân nói riêng, nhưng cũng tạo điều kiện thuận lợi cho phát triển trong thời kỳ 4.0. Bên cạnh đó, các cơ quan bảo vệ pháp luật, cơ quan quản lý thông tin cá nhân cần chủ động, tích cực hơn nữa trong công tác bảo vệ thông tin cá nhân, ngăn chặn các hành vi thu thập, mua bán và phát tán dữ liệu cá nhân trái pháp luật. Nếu công tác này được thực hiện tốt và triệt để thì cũng sẽ tác động rất lớn tới nhận thức của nhân dân đối với việc bảo vệ thông tin cá nhân trong giai đoạn hiện nay./.

Lưu ý: Tất cả các phân tích và nhận định trong bài viết chỉ mang tính tham khảo nên không được coi là ý kiến pháp lý chính thức để vận dụng vào các trường hợp cụ thể. Do vậy, để có được ý kiến tư vấn cho các trường hợp cụ thể, Quý khách hàng vui lòng liên hệ trực tiếp với chúng tôi.